

DIH

**Diverzitás és homogenitás
a történelemben, a társadalomban
és a környezetben**

Budapest, 2022

A kötet a **Dimenziók 3. Diverzitás és homogenitás a történelemben, a társadalomban és a környezetben** konferencián
(ELTE BTK Szekfű Gyula Könyvtár, 2019. május 9–10.)
elhangzott előadások szerkesztett változatát tartalmazza

A konferenciát szervezte:
ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék •
ELTE TTK FFI Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék

A megjelenést a

támogatta

A szerkesztőbizottság elnöke
dr. Várkonyi Gábor

Szerkesztő

Rénes Balázs • Banai Zsófia • Górány Nikoletta • Lendvai Timár Edit •
Lehoczki Zsuzsanna • Demjén Ágnes

Olvasó- és technikai szerkesztő
Bertók Krisztina

Borítóterv
auri grafika

Dimenziók logóterv
Szalontai Edit Mariann • Szalontai Emese Zita

ISBN 978-963-9987-99-9

© szerzők
© Martin Opitz Kiadó

Kiadja: Martin Opitz Kiadó

www.martinopitz.hu

Felelős vezető: dr. Tóth Csaba

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

AZ IDENTITÁS VÁLTOZÁSAI A FÜGGETLEN LATIN-AMERIKÁBAN Az argentin példa (1810–1910)¹

JANCSÓ Katalin

A mai Latin-Amerikát az európai hódítók érkezése előtt a szellemi, technikai, társadalmi fejlettség különböző szintjein élő népek kulturális és nyelvi sokszínűsége jellemezte, nem létezett egységes kultúra a kontinensen. A hódítók és a gyarmati rendszer kiépítését megindító spanyol királyok a katolikus vallás egész kontinensen történő elterjesztéséről, illetve gyarmati, kulturális és nyelvi egység megteremtéséről álmodtak. Ezen európaizált kulturális identitás álmának beteljesítéséhez rögzös utak vezettek, a célok elérésének ára az őslakos népesség számának radikális csökkenése és akkulturációja volt. A gyarmati kor végére a szubkontinens lakosságának már nagyobb részét meszticek tették ki. A 19. század elejének függetlenségi mozgalmi újabb fontos momentumot jelentettek a latin-amerikai identitás fejlődésében, az új politikai és társadalmi modellt követő, frissen megalakult államok nemzetté formálódása a függetlenséget követően az egész századon át tartott. A nemzetépítés és identitáskeresés kulcsszavai a civilizálás és a fejlődés voltak, ez utóbbi alapfeltételét a társadalom vezető rétege az emberi fejlődés magasabb szintjén álló („civilizált”) állampolgárok meglétében és magasabb arányában látta. Azaz, a század egyik fontos célkitűzése a legtöbb latin-amerikai országban az volt, hogy a tudatlan, alsóbbrendűként kezelt csoportok (indiánok, afrikaiak) feladják korábbi hagyományait, nyelvüket, kulturális identitásuk számos elemét. A 19. századi nemzetalkotók nem számoltak a prehiszán gyökerekkel, sőt, a legtöbb térségben elutasították a gyarmati kor örökségét és a spanyol modellt is. E helyett inkább más európai mintákat kívántak követni a megszületett új államok. E tanulmányban az argentin példán keresztül igyekszem bemutatni a század második felének és a 20. század első felének nemzetalkotó és demográfiai folyamatait, illetve az identitás változásait.

Míg a 19. század első felének Latin-Amerikájában a konzervatív és liberális irányzatok váltakozása figyelhető meg az országokat irányító kormányok politikáiban, addig a század második felére, főként utolsó harmadára a liberalizmus mint ideológia kifulladásra látszott. A latin-amerikai országok új ideológiai alapot kerestek a kései kapitalista államfejlődés tá-

¹ A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

mogatására.² Az Európából érkező pozitívizmus lett a századvég politikáját formáló új eszme, amely Latin-Amerikában az európaiól eltérő karriert futott be. Az Európában megszülető pozitívizmus filozófiai irányzatként a haladó polgárságra hatott, képviselői fő célként pedig a – mindenekelőtt gazdasági – fejlődés elérését fogalmazták meg.³ Latin-amerikai változata azonban nem csupán filozófiai gondolkodás; a szubkontinens országaiban a pozitívizmusnak vallási, politikai, jogi vetülete is volt, sőt, egyes országokban a kormányzati hatalom politikai ideológiájává is vált, amelynek jellemzője a társadalmi rend megteremtése, továbbá a haladásban és erős államban való hit volt. A társadalmi változásokat forradalom és mindenféle erőszak nélkül kívánták elérni. E célok elérésében fontos szerepet tulajdonítottak a tudásnak és a tudományoknak.⁴

A pozitívizmusnak a századvég mexikói, illetve brazil politikai, társadalmi, kulturális folyamataiban rendkívül fontos szerepe volt, döntően befolyásolta a nemzeti identitás fejlődését. Argentínában is a pozitívizmus volt a meghatározó eszmeáramlat az 1880–1910 közötti időszakban, azonban mindenképpen meg kell említeni egy előzményt: egy korábban megjelenő, értelmiségiekből álló nemzedéket, amelynek kiemelkedő szerepe volt az argentin nemzet formálódásában. E, '37-es, liberális gondolkodású, romantikus generáció tagjai a harmincas-negyvenes évektől kezdve az európai minták követését hirdették, a kulturális identitás fejlődését az ipari és technológiai fejlődéssel kapcsolták össze. A generáció két jeles képviselője, Domingo Faustino Sarmiento és Juan Bautista Alberdi is úgy vélték, hogy a gyarmati korból megöröklött társadalmi-gazdasági viszonyok lebontásához észak-amerikai és európai tőkére, valamint angolszász „fajok” betelepülésére van szükség. Véleményük szerint az indián lakosság egyértelműen hátráltatta a gazdasági és társadalmi fejlődést.⁵ Alberdi 1852-ben megjelent, az Argentin Köztársaság politikai berendezkedéséről írt könyvére, amely az 1853-as argentin alkotmány tartalmának egyik legfontosabb forrásává vált, a szerző saját maga, mint egy politikai akciótérre tekintett.⁶ Ebben fogalmazta meg híressé vált gondolatait a bevándorlás kormányzásban betöltött szerepéről:

„Kormányozni annyi, mint betelepíteni, abban az értelemben, hogy a betelepítés egyben oktatást, javítást, civilizálást, gazdaggá válást, és gyors, illetve spontán felemelkedést jelent, ahogy azt az Egyesült Államok esetében láttuk. Ha betelepített népek segítségével akarunk civilizálni, akkor ahhoz civilizált népekre van szükségünk. Ahhoz, hogy Amerikánkat szabadságban és az iparban tanítani tudjuk, az Egyesült Államok példájához hasonlóan olyan európai népek betelepítésére van szükség, melyek előrébb járnak a szabadság és az ipari fejlődés terén. [...] Kormá-

² HORVÁTH 1998: 11.

³ H. SZABÓ 1983: 109.

⁴ HORVÁTH 1998: 13.

⁵ LEMOGODEUC 2002: 35–36.

⁶ ALBERDI (1852) 1914: 13.

nyozni annyi, mint betelepíteni, de nem szabad elfelejteni, hogy a betelepítés jelenthet fertőzést, elbutítást, rabszolgává tételt, abban az esetben, ha az áttelepített, vagy bevándorolt lakosság a helyett, hogy civilizált lenne, elmaradott, szegény, romlott.⁷ Később így folytatja gondolatmenetét: „Lépjetek be egyetemeinkre és mutassatok olyan tudományt, mely nem európai; lépjetek be könyvtárainkba és adjatok olyan hasznos könyvet kezembe mely ne lenne külföldi. [...] Ki ismer közöttünk olyat, ki azzal kérkedne, hogy tisztán indián származású? Ki adná férjhez hűgát vagy lányát Araukánia bármely nemes ifjához és nem százszor inkább egy angol cipészhez? Amerikában minden ami nem európai, az barbár: nincs más választás, valaki vagy 1. indián, azaz barbár, vagy 2. európai, azaz mi, akik Amerikában születtünk, a spanyol nyelvet beszéljük és Jézus Krisztusban hiszünk, nem pedig Pillánban (az indiánok istenében).”⁸

Alberdinek és kortársainak, majd később a pozitívizmusnak erős hatása érződik a század második felének argentin kormánypolitikáján, a bevándorlás elősegítése vált a kormányok egyik legfőbb céljává. A 19. század során a nemzetalkotás és identitáskeresés folyamatának első szakaszában három elemet vetett el világosan a függetlenedett ország új vezető politikai és értelmiségi rétege: egyrészt ellenséggént tekintettek Spanyolországra és a spanyolokra, a liberális gondolkodók a hispán hagyományoktól való elfordulást hirdették. Az 1813-ban megszülető nemzeti himnusz szövege erős spanyolellenességet tükrözött, e részeket majd csak a század végén fogják kiemelni a szövegből.⁹ Másrészt a korabeli gondolkodók úgy vélték, az indián elemnek nincs helye a nemzeti identitás formálásában és a nemzeti történetírásban sem. Az indián mellett még egy csoporttal szemben volt érzékelhető megvetés. Ők a pampák és a vidék félnomád mesztic gauchói, akiket a 18. századtól kezdődően a vidék útonállóinak, vagabundjainak, lusta munkásainak aposztrofáltak.¹⁰ Alberdi már említett művében a hódítások után bekövetkezett faji keveredést a hispán faj degenerációjaként fogta fel.¹¹ Sarmiento szerint mind az indián, mind a gauchók Argentína fejlődésének és benépesítésének gátját jelentették, és mivel ők maguk képtelenek voltak a fejlődésre, az egyedüli megoldás a kiirtásuk volt.¹² Azaz a század közepén az eurocentrikus értelmiség részéről erős diszkrimináció volt érzékelhető mind az indián, mind a mesztic rétegekkel szemben.¹³ Míg azonban a spanyolokkal és gauchókkal szembeni ellenérzések megváltoztak a 20. század elejére (a 19. század végétől tömeges spanyol bevándorlás indul, a gauchó pedig a nemzeti folklór, sőt, az argentin nemzeti identitás fontos részévé, egy hagyományos életvitel romantikus megtestesítőjévé válik), addig

⁷ ALBERDI (1852) 1914: 14–16.

⁸ ALBERDI (1852) 1914: 83.

⁹ ENGH 2009.

¹⁰ ERAUSQUIN 2002.

¹¹ ALBERDI (1852) 1914: 88.

¹² SARMIENTO 1844.

¹³ CAPEL 2001.

I. ábra. Gaucho, az 1840-es években

az indián csoportok kizárása és kiirtása valóban bekövetkezik.

E folyamat kiemelkedő mozzanata az argentin pampák és Patagónia indiánjaihoz és Julio Argentino Roca elnökhöz¹⁴ kötődik. Az említett területeken hatalmas kiterjedésű, megműveletlen földek jelentettek fejlődési lehetőséget az argentin gazdaság számára, melyet egy katonai művellet segítségével foglalt el az állam. A művellet előzményei 1833-ig nyúlnak vissza, amikor is Juan Manuel de Rosas, volt kormányzó katonai expedíciót vezetett a déli területek indiánjai ellen, hatalmas földterületek megszerzése érdekében. A hadjárat egy az indiánok elleni véres háborúvá vált, amelynek során a Negro folyóig szerették volna az ország gazdasági és politikai határait kiszélesíteni.¹⁵ Ezt csak bő négy évtizeddel később, a „Sivatag meghódítása” néven ismertté vált, hetvenes években kezdődő háborúban sikerült elérni. A sivatag szó használata fontos e kon-

textusban, ugyanis azt feltételezte, hogy ezek a területek lakatlanok voltak, így azt joggal el lehetett foglalni művelésbe vonás céljával. A térség azonban valójában különböző indián népek földje volt.¹⁶ Érdekességképpen, az 1870-es években még az argentin tankönyvek Argentína határaitól írva az ország szomszédos területei között Chile, Bolívia és Paraguay mellett délen Patagóniát, mint nem Argentínához tartozó területet említik. A meghódítandó térségben élők kapcsán ebben az időben kezdik el használni a barbárok kifejezést az itt élő népekre, akik a hódítók ideológiája szerint mind az argentin polgárokra, mind javaikra veszélyesek voltak.¹⁷ A területfoglaló harcok csúcspontja az 1879–1885 közötti időszakra esik, Julio Rocát ekkor nevezték ki háborúügyi miniszterré, majd 1880-ban az ország elnökévé választották. A művellet Nicolás Avellaneda elnöksége alatt kezdődött el, aki egy elnöki beszédben a következőképpen fogalmazott: *„Hősiességünkől fakadó méltóságunk arra kötelez bennünket, hogy*

¹⁴ Argentína elnöke 1880–1886 és 1898–1904 között.

¹⁵ BENNINGHOFF PRADOS 2010: 84–85.

¹⁶ LENTON 2009.

¹⁷ DELRIO 2015: 2.

minél előbb, erővel vagy a nélkül, leigázzunk egy maréknyi indiánt, kik lerombolják fő gazdagságunkat és megakadályoznak bennünket abban, hogy véglegesen, a fejlődés törvényének nevében és saját biztonságunk érdekében elfoglalhassuk a köztársaság legtermékenyebb és leggazdagabb vidékeit.¹⁸ Az indián veszélyes ellenség volt, amelytől a kormányzati kommunikáció szerint meg kellett tisztítani a nemzetet. A korabeli értelmiségiek egy része és a nemzeti sajtó Argentínát megkülönböztette a többi latin-amerikai országtól, Argentína egy indiánoktól mentes országgá vált, tagadni akarta még csak a létezését is az indián lakosságnak.¹⁹ A több éven át tartó katonai művelet eredménye az indián lakosság szinte teljes eltűnése volt. Különböző számadatok láttak napvilágot az áldozatok kapcsán; a területek indián lakossága 20–25 000 fő körüli lehetett, amelynek mintegy fele esett áldozatul a földfoglaló harcoknak.²⁰ Arról, hogy az események népi társadalom számára tekinthetők-e, viták folynak a téma kutatói körében.²¹ A túlélők egy részét elfogták, és az állam különböző részein felállított táborokba, rezervátumokba, fegyházakba szállították, később innen osztották szét őket különféle munkákra. Másokat besorozták a hadseregbe, vagy a tengerészethez, illetve ültetvényekre szállították, ahol rabszolgasorhoz hasonló körülmények között munkára fogták őket.²² A nők nagy része nagyvárosok (Buenos Aires, Mendoza, Tucumán, Córdoba, San Luis, Misiones) gazdag polgári családjaihoz került házicselédnek. A foglyul ejtett indiánok többsége idős, asszony vagy kisgyerek volt, akikre a tehetősebb polgárok tarthattak igényt. Általános szokás volt az indián gyerekek megkeresztelése kiválasztásuk után.²³ Egy napilap a következőképpen számolt be egy indián szállítmány szétszétválásáról:

„Csütörtökön megérkezett a legutóbbi, előre meghirdetett indián szállítmány. Kilencvenegynéhány főből állt, ezek közül 35 lánzsákkal felszerelt indián, a többi 16 éven felüli nő és néhány még szoptatott gyerek. A helyet, ahová kiállították őket, azonnal ellepte számos asszonyosság és úr, akik indiánok szolgálataira tartottak igényt. Pár órán belül a foglyok mindegyike szétszétvárra került. Nem volt lehetőség minden igény kielégítésére a foglyok csekély száma miatt, mintegy 300 igény még kielégítetlenül maradt. Gondoskodtak a felől, hogy a gyermekek és anyák együtt maradhassanak. Akkora volt az érdeklődés, hogy úgy sejtjük, nem tévedünk, ha azt mondjuk, ezer kis indián (fiúk és lányok vegyesen) is elfogyott volna, amennyiben 6–12 év közöttiek, ez ugyanis a leginkább kedvelt életkor. Az indián harcosokat a köztársasági seregbe vezénylik.”²⁴

¹⁸ Nicolás Avellanada elnöki üzenete, Nemzeti Kongresszus, 1878. 08.14. In: SZERZŐ NÉLKÜL 1938.

¹⁹ Pérez 2011.

²⁰ NICOLÁS ALBA 2015: 97.

²¹ DELRIO 2015; LENTON 2011; Pérez 2011.

²² PÉREZ 2011.

²³ ESCOLAR-SALDI 2018.

²⁴ EL CONSTITUCIONAL 1879.

2. ábra. A sivatag meghódítása, 1879–1885

A sivatagi hadjárat során az indián foglyok szétosztása jelentős méreteket öltött. A kreol lakosság számára az indián gyerekeknek nem csak a ház körüli munkákban volt jelentősége, de egyben mintegy „trófeaként” gazdáik, a társadalom elit rétegei számára presztízserértékük is volt.²⁵ A háború vége nem jelentett teljes békét a megmaradt indián lakosság és az argentin társadalom között. Még évtizedeken keresztül intéztek támadásokat indiánok ellen, illetve indián betöréseket is regisztráltak egyes területeken. A Chaco tartomány indiánjai ellen indított hadjárat ugyancsak a hetvenes években indult, a térség indiánjainak ellenállása miatt azonban csak 1917-ben zárult le.²⁶

A századvég győztes indián háborúi lehetőséget teremtettek nagy kiterjedésű, jó minőségű területek művelésbe vonására, már csak munkáskezekre és tőkére volt szükség ahhoz, hogy az ország mezőgazdasági fejlődése meglendüljön. A már említett romantikus majd a pozitivisták nemzedék (többek között Leopoldo Lugones és José Ingenieros) gondolkodóinak hatására megszülető, bevándorlást ösztönző politikák a pampák és Patagónia benépesítését igyekeztek elérni. Argentína az 1870-es évektől erős gazdasági fejlődésen ment keresztül, amelyet a külföldi – főként angol – tőke, a vasútépítkezések, külföldi kölcsönök és infrastrukturális fejlődés

²⁵ ESCOLAR–SALDI 2018.

²⁶ MARIANA LOUIS 1999.

3. ábra. A sivatag meghódítása, Juan Manuel Blanes olajfestménye, 1889

segített elő. A megnövekedett mezőgazdasági területek művelésének, illetve az ipar és főként a Buenos Aires-i gyáripar fejlődésének köszönhetően Argentína gazdasága 1928-ra már a világ hatodik helyét foglalta el.²⁷

A megműveletlen földekre Argentína tárt karokkal várta a bevándorlókat – szándékai szerint – Európa északi és nyugati területeiről. Az ország bevándorlási politikája sikeresnek bizonyult: 1850 és 1900 között mintegy 4 millióan érkeztek Argentínába.²⁸ Már a század elején, 1824-ben megalakult egy Bevándorlási Bizottság, ez szabályozta a külföldiek letelepedését a bevándorlási törvény megjelenéséig.²⁹ A *Ley Avellaneda* néven ismertté vált, 1876-ban kihirdetett törvény egy bevándorlási osztály felállítását írta elő.³⁰ A bevándorlási költségek finanszírozására külön alapot hozott létre az állam. A letelepülő családok mindegyike 50 hektár földet kaphatott, amelyhez további földeket vásárolhattak. Ezen kívül igényelhetek segítséget (szerszámokat, vetőmagot, haszonállatokat) a kinti élet és a mezőgazdasági munkák beindításához.³¹ Az országot az európaiak számára előnyös színben feltüntető, intenzív propagandatevékenység folyt a századvég időszakában: országbemutató kiadványok, bevándorlók számára készült kalauzok kerültek ki argentin és európai nyomdákából, Európában bevándorlási ügynökök igyekeztek a kivándorolni szándékozókat meggyőzni arról, miért érdemes Argentínában letelepedni.³² Az 1880–1920 közötti időszak jelentette a bevándorlási csúcspot,

²⁷ OTERO 2019: 20.

²⁸ SÁNCHEZ ALBORNOZ 1977: 182–184.

²⁹ TORBÁGYI 2009: 146.

³⁰ *Ley de Inmigración y Colonización de la República Argentina* 1876: 28.

³¹ *Ley de Inmigración y Colonización de la República Argentina* 1876: 30–48.

³² JANCÓS 2018: 137–138.

Argentína a jelzett periódusban tömeges bevándorlást tapasztalt (Brazíliával egyetemben). Míg 1869-ben a külföldiek aránya 12% volt, addigra 1914-re elérte a 30%-ot.³³ Aránytalan volt azonban a kikerkezők földrajzi elhelyezkedése, Buenos Airesben és környékén koncentráldott a bevándorlók kétharmada, 1910-ben Buenos Aires külföldi lakosságának aránya 46% körül mozgott.³⁴ A legmagasabb számú bevándorló közvetlenül az I. világháború kitörését megelőző években, 1912-ben és 1913-ban érkezett, ekkor háromszázezer körüli volt évente a kikerkezők száma.³⁵ A várt angolszász bevándorlók helyett azonban a kikerkezettek többsége dél-európai volt, legnagyobb számban olaszok érkeztek, őket a spanyolok követték, ahogy azt az alábbi adatok mutatják.

Bevándorlók származása és számuk Argentínában 1857–1924 között³⁶

Bevándorlók származása	1857–1924
német	100 699
olasz	2 604 029
portugál	38 196
spanyol	1 780 295
francia	226 894
brit	64 426
osztrák-magyar	91 869
török-arab	157 185
oroszl	169 257

A 19. századi benépesítésről szóló álmok tehát másképpen teljesedtek be, mint ahogy azt a romantikus nemzedék, majd a pozitivistá gondolkodók remélték. A kikerkezettekkel szembeni attitűd is mutatta ezt. A tömeges bevándorlás társadalmi, kulturális és nyelvi sokszínűséget eredményezett, erős hatással volt a nemzeti identitás fejlődésére, főként a legtöbb bevándorlót fogadó Buenos Aires térségében,³⁷ ugyanakkor a domináns nyelv segítségével egy homogén nyelvi és kulturális közeg megteremtésére való törekvések figyelhetők meg. 1870 és 1910 között számos egynyelvű szótárt jelentettek meg az argentin spanyol változatairól, melyek egyben a nemzetépítés eszközei is voltak.³⁸ Az 1911-ben megjelent *Argentín szótár* című könyvben a nyelvhasználaton alapuló társadalmi megkülönböztetés jelei érzékelhetők.

³³ OTERO 2019: 21.

³⁴ ILLESCA 2002.

³⁵ WILLCOX 1929: 543.

³⁶ WILLCOX 1929: 543.

³⁷ SEMSEY 2016: 614.

³⁸ LAURIA 2011: 113.

A szerző a kreolt mint Argentína saját, nemzeti nyelveként írja le, a „criollismo”-k az argentin spanyol jellegzetességei. Ezen kívül azonban megkülönböztet még gallegót, melyet bármilyen más spanyolra használ, kivéve a baszkot, melyet a spanyol-gallegótól elkülönítve kezel. Ezen kívül további kategóriákat említ Díaz Salazar, ezek egyike a „tano” a nápolyi (a spanyol „napolitano” szó rövidítése), egy másik pedig a „gringo”, amelyet minden, a spanyolt rosszul beszélő külföldire alkalmaz, kiemelve az olaszokat.³⁹ E két utóbbi kategóriával főként az olasz bevándorlókat különböztette meg Salazar. Nem csak a nyelv használata miatt alakult ki negatív attitűd e csoport felé, az olaszok alacsony iskolázottsága is befolyásoló tényező volt, a kiérkezettek nagy tömegei tanulatlan szegény parasztok voltak, akik az olaszországi gazdasági válságok elől menekültek a kontinensre.⁴⁰ Az olaszok mellett az argentin társadalom részéről erős diszkrimináció mutatkozott a zsidó és közel-keleti bevándorlók felé is, a 20. század elején erőszakos megmozdulások is jelezték ezt.⁴¹

A 19. századi barbárság és civilizáció közötti szakadék másfajta interpretációt nyert a 20. század elejére. Ennek kezdeti lépései a század utolsó évtizedeiben már érzékelhetők, egyik legfontosabb eleme José Hernández 1872-ben megjelent *Martín Fierro* című elbeszélő költeménye, amely az argentin nemzet egyik alpművévé vált. Ekkortól vált a korábban megvetett gaucho a nemzeti hagyomány szimbolikus figurájává, felértékelődött a meszticek és a kreolok nemzeti identitásában betöltött szerepe. E folyamatnak és a korábbi hispanofóbiával szemben megjelenő hispanofiliának, a spanyol múlt felértékelődésének fontos szerepe lett azokban a törekvésekben, amelyek a lakosság homogenizálására és az argentinság egységes képének megalkotására irányultak a tömeges, illetve bizonyos értelmekben nem várt bevándorlásból fakadó frusztráció feloldásaként.⁴² Az argentin „hagyomány” megalkotása, amelynek legfontosabb elemei éppen a gaucho és a hagyományos katolikus értékek lettek, tovább folytatódott, sőt, erősödött később az 1930-as években, amikor is a 19. század végén jelentkező első nacionalista áramlat egy erősebb, második felvonása kezdődött meg.⁴³

³⁹ Díaz SALAZAR 1911.

⁴⁰ ILLESCA 2002.

⁴¹ E jelenség egyik legerősebb megnyilvánulása az 1919-es Tragikus Hét (Semana Trágica), a Buenos Aires-i zsidó munkások ellen kirobbant pogromsorozat.

⁴² ENGH 2009.

⁴³ ERAUSQUIN 2002.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Benninghoff Prados, Federico 2010** • Caudillismo y fragmentación territorial después de las revoluciones de 1810: „la expedición al desierto” de Juan Manuel Rosas (1833–1834) a la luz de la teoría histórico-genética de la cultura. *Cuadernos de filosofía latinoamericana*. Vol. 31. No. 102. 77–99.
- Capel, José Sáez 2001** • Los migrantes y la discriminación en Argentina. *Scripta Nova*. N° 94. (31). (<http://www.ub.edu/geocrit/sn-94-31.htm> – Letöltés: 2018. 08. 23.)
- Delrio, Walter 2015** • El sometimiento de los pueblos originarios y los debates historiográficos en torno a la guerra, el genocidio y las políticas de estado. *Alethela*. Vol. 5. Núm. 10. (http://www.memoria.fahce.unlp.edu.ar/art_revistas/pr.6697/pr.6697.pdf – Letöltés: 2019. 03. 26.)
- Díaz Salazar, Diego 1911** • *Vocabulario Argentino, Neologismos: refranes. Frases familiares & usados en la Argentina*. Buenos Aires–Barcelona.
- Engh, Lucía Elisa 2009** • La construcción de la identidad nacional en la Argentina. Hacia el Centenario de la Revolución de Mayo. In: *XXVII Congreso de la Asociación Latinoamericana de Sociología. VIII Jornadas de Sociología de la Universidad de Buenos Aires*. Buenos Aires. (<http://cdsa.academica.org/000-062/436.pdf> – Letöltés: 2019. 01. 18.)
- Erausquin, Estela 2002** • La construcción del Otro: identidad e inmigración en la historia argentina. *Amérique Latine Histoire et Mémoire. Les Cahiers ALHIM*. Núm. 4. (<http://journals.openedition.org/alhim/477> – Letöltés: 2019. 03. 27.)
- Escolar, Diego – Saldi, Leticia 2018** • Apropiación y destino de los niños indígenas capturados en la campaña del desierto: Mendoza, 1878–1889. *Nuevo Mundo Mundos Nuevos. Debates*. (<http://journals.openedition.org/nuevomundo/74602> – Letöltés: 2019. 03. 20.)
- Horváth Gyula 1998** • *Cuatro estudios sobre el populismo latinoamericano*. Szeged.
- H. Szabó Sára 1983** • A pozitívizmus Brazíliában. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Historica*. Tom. 77. 109–119.
- Illesca, Raúl 2002** • Ser „gringo” en Buenos Aires (1880–1914). *Amérique Latine Histoire et Mémoire. Les Cahiers ALHIM*. 4. (<http://journals.openedition.org/alhim/512> – Letöltés: 2018. 08. 27.)
- Jancsó Katalin 2018** • Bevándorláspolitikák és azok hatásai Latin-Amerikában (1850–1930). *REGIO. Kisebbség Kultúra Politika Társadalom* (26) 3. 127–154.
- Lauria, Daniela 2011** • Apuntes para una historia de la producción lexicográfica monolingüe en la Argentina: etapas del proceso de diccionarización y modalidades diccionarísticas entre 1870 y 1910. *Boletín de Filología*. (46) 1. 105–151.
- Lemogodeuc, Jean-Marie (szerk.) 2002** • *América hispánica en el siglo XX*. Caracas.
- Lenton, Diana 2009** • Política indigenista argentina: una construcción inconclusa. *Anuario antropológico*. I. 57–97. (<https://journals.openedition.org/aa/781> – Letöltés: 2019. 03. 26.)

- Lenton, Diana et. al 2011** • Huellas de un genocidio silenciado: los indígenas en Argentina. *Revista Sociedad Latinoamericana*. Nº 6 Vol. 1. UNAM-FES México.
- Mariana Louis, Carla 1999** • La invención del desierto chaqueño. Una aproximación a las formas de apropiación simbólica de los territorios del Chaco en los tiempos de formación y consolidación del estado nación argentino. *Scripta Nova* No. 38. (http://www.ub.edu/geocrit/sn-38.htm#N_1_ – Letöltés: 2019. 03. 12.)
- Nicolás Alba, María del Carmen 2015** • Las primeras formas del Indigenismo en Argentina: la voz de sus precursores. *Anales de literatura hispanoamericana*. Vol. 44. 95–107.
- Otero, Hernán 2019** • Modernization, migration and national identity in the Argentine case, 1870–1945. In: Semsey, Viktória (szerk.): *National Identity and Modernity 1870–1945. Latin America, Southern Europe, East Central Europe*. Budapest, 19–34.
- Pérez, Pilar 2011** • Historia y silencio: La Conquista del Desierto como genocidio no-narrado. *Corpus*. Vol. 1. No. 2. (<https://journals.openedition.org/corpusarchivos/1157> – Letöltés: 2019. 03. 26.)
- Sánchez Alborno, Nicolás 1977**: *La población de América Latina: desde los tiempos precolombinos al año 2000*. Madrid.
- Sarmiento, Domingo Faustino 1844** • Cím nélkül. *El Progreso*. 1844. 09. 27.
- Semsey Viktória 2016** • Gabriel Carrasco argentin statisztikus feljegyzései latin-amerikai és európai útjáról. *Világtörténet* 6 (38) 4. 611–628.
- Szerző nélkül 1889** • Ley de Inmigración y Colonización de la República Argentina. 1876.10.06. In: Lahouane, Félix (szerk.) 1889: *Códigos y leyes usuales de la República de Argentina*. II. 28.
- Szerző nélkül 1879** • Indígenas. *El Constitucional*. 1879. szeptember 11.
- Szerző nélkül 1938** • Ante la posteridad - Personalidad marcial del teniente general Julio A. Roca – Segunda Parte “El Conductor”, Comisión Nacional Monumento al teniente General don Julio A Roca. Buenos Aires.
- Torbágyi Péter 2009** • *Magyar kivándorlás Latin-Amerikába az első világháború előtt*. Szeged.
- Willcox, Walter F. 1929** • Statistics of Migration, Nation Tables, Argentina, Brazil, Paraguay, Uruguay, Chile. In: Willcox, Walter F. (ed.): *International Migrations, Volume I. Statistics*. NBER. 537–582.